

CELE TREI CRISURI

REVISTĂ DE CULTURĂ

Director-Fondator: GEORGE BACALOGLU —

P. S. S. Episcopul Oradiei ROMAN CIOROGARIU
Inițiatorul Academiei Teologice ort. din Oradea-Mare.

COLABORATORII ACESTUI NUMĂR: Dr. CASSIU MANIU, G. ROTICĂ, SEPTIMIU POPA, V. MILITARU, Dr. A. ION DONGOROZI, T. BIRĂESCU, C. NEDELESCU-ZLOTEȘTI, ZAHARIA STANCU, GH. SOFRONIE, DEM. GĂLMAN, AL. IACOBESCU, IUSTIN ILIEȘIU, A. PALIA, I. RAMURĂ.

CRONICI — NOTE — MEMENTO — CLIȘEE — BIBLIOGRAFIE.

CELE TREI CRIȘURI

ABONAMENTE:

Pe un an	Lei 100.—
Pe un an autorități	Lei 200.—
Pe un an studenți	Lei 70.—
Anunțuri și reclame după tarif. — Manuscrisele nu se înapoiază.	

CUPRINSUL:

**** Mai multă muncă;**
Dr. Cassiu Maniu: Necesitatea culturii inimii;
V. Militaru: Sonet;
G. Rotică: Poteca părăsită (versuri);
Septimiu Popa: Sora de caritate;
Serban Bascovici: Paradisul (versuri);
Dr. A. Magier: Academia teologică din Oradea-Mare;
George A. Petre: Contrast (versuri);
C. Nedelescu-Zlotești: Drumuri basarabene;
Zaharia Stancu: Pastel (versuri);
George Bota: Invățătorul;

Dem. Gálman: Farul (versuri);
Gh. Sofronie: În jurul problemei unificării;
Al. Iacobescu: Vedenia (versuri);
Iustin Ilieșiu: Amantul mort (versuri);
CRONICI: *T. Neș:* Cronica științifică (Relativitatea specială. Spațiotimpul);
A. Palia: Cronica literară (Poeme în proză de Emil Isac);
T. Birăescu: Croica Bănățeană;
I. Ramură: Cronica Clujană;
Ion Dongorozi: Scrisori Craiovene;

NOTE: Reorganizarea Atheneului Român — Nepăsare . . . — Deschiderea Academiei teologice din Oradea-Mare — Punerea pietrei fundamentale a catedralei ortodoxe din Cluj — Ce a pățit M. S. Regele la Vișeu-de-jos.

MEMENTO — BIBLIOGRAFIE — CLISEE: P. S. S. Episcopul Roman Ciorogariu, Isvorul băilor Felix. Catedrala ortodoxă din Cluj.

COLABORATORII REVISTEI:

I. Agârbiceanu, C. Banu, N. Bănescu, G. Bogdan-Duică, N. Batzaria, Zaharia Bârsan, Maria Baiulescu, Șt. Bezdechi, Lucian Blaga, V. Bogrea, Oct. Beu, Elena Bacaloglu, Const., Victor și George Bacaloglu, Emanuil Bucuța, Al. Bogdan, George Bota, Al. Cazaban, Al. Ciura, R. Ciorogariu, A. Ciorte, Th. Capidan, A. Cotruș, Gh. Ciuhandu, Viora Dr. Ciordaș, V. Corbasca, Cridim, V. Demetrius, R. Demetrescu, I. G. Duca, Mihail Dragomirescu, Silviu Dragomir, Ion Ȑragu, Bucura Dumbravă, Mihail Dragoș, Victor Eftimiu, Ion Foti, G. Galaction, Vl. Ghidionescu, Vasile Al-George, Dem. Gálman, E. Hodoș, Ovidiu Hulea, N. Iorga, Justin Ilieșiu, Emil Isac, M. Iorgulescu, N. E. Idieru, E. Lovinescu, I. Lupaș,

Aurel I. Lepădatu, A. Lupeanu-Melin, General Moșoiu, S. Mehedinți, V. Meruțiu, A. Magier, T. Murășanu, M. Mora, Șt. Mărcuș, D. Nanu, A. Nanu, Cincinat Pavelescu, I. Paul, Ion Peretz, N. Pora, Sextil Pușcariu, V. Petala, Alex Pteancu, Ecaterina Pitiș, D. Pompei, Matilda Poni, Paul I. Prodan, Pr. Gh. Pteancu, George A. Petre, P. I. Papadopol, Mircea Rădulescu, G. Rotică, C. Răuleț, Alexandrina Scurtu, Ion P. Sachelarie, Vasile Savel, Al. T. Stamatiad, Eugeniu Speranția, Marin Ștefănescu, C. Sudețeanu, Caton Theodorian, G. Tutoveanu, Nuși Tulliu, N. G. Tistu, G. Tulbure, I. Ursu, George Voevidca, Constanța Zamfir, George M. Zamfirescu.

Centrala:
București

Sucursale:

Arad, Brăila, Cluj,
Constanța, Cernăuți
Episcopia Bihor,
Halmei, Galați,
Oradea-Mare,
Satu-Mare, Sibiu,
Timișoara

Societatea Anonimă Română
de Transporturi Internaționale

SCHENKER & Co.

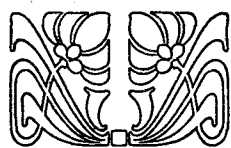
Oradea-Mare
Piața Unirii 5

Societatea

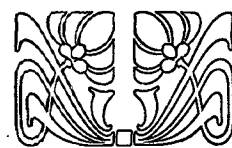
FĂINA ROMÂNEASCĂ
din Capitala Țării

Strada Brezoianu No. 9 bis București

Cumpărări, Vânzări și Consignațiuni
de Cereale și Derivatele lor.

CELE TREI CRÎȘURI

Redacția și Administrația:
STR. PRINȚUL CAROL 5.

REVISTĂ DE CULTURĂ

TELEFON: 119.

Director-Fondator: GEORGE BACALOGU

Mai multă muncă.

Țara noastră, în hotarele lărgite, de astăzi, s'a format în urma unor mari sacrificii de cari nu toți își dau bine seama de pe-acum. Aceste sacrificii le cunosc numai aceia cari au tremurat sub ploaia de gloanțe și obuze în șanțurile morții, aceia cari au văzut căzând la pământ, neînsuflețiți, cu zecile, cu sutele și cu miile, pe frații lor de sânge. Acesta a fost sacrificiul sângelui românesc, îngroșat cu pământul care ne dă azi roadă din cari ne sugem liniștiți viața noi, cei rămași în viață, — dar unde mai punem sacrificiile materiale pe urma cărora ne simțim și-acum șubrezi ?

Auzim mereu strigăte, că Țara noastră suferă. Da, suferă pentru că nu și-a putut acoperi încă pierderile. Orice lucru mare se face cu jertfe mari ; dar odată lucrul realizat, jertfele se acoperă prin munca depusă pe urmă. Tot așa s'a întâmplat și cu țara noastră : a avut pierderi de nedescris, însă și-a ajuns finta supremă pe care o dorea de veacuri. Și odată fapta îndeplinită, omul nu plânge pierderile trecute, ci se apucă serios de muncă pentru a-și însuși câștigul care îi zâmbește în față. Dar tot așa am făcut și noi, românii ? Cu multă durere suntem nevoiți să mărturisim că nu. În loc să ne încordăm din nou puterile odihnite — luminați și călăuziți de razele

unui soare nou, acela al libertății neamului — și să începem o muncă mai stăruitoare, noi ne finem mereu de certuri, bazate pe ambiții personale sau de tabără, cari au împins pe frații de acelaș sânge într'o vrajbă care amenință să nu se mai sfârșească odată. În loc să zorim îndârjiți, prin muncă înfloritoare, spre câștigul care ni se cuvine, călăuzind poporul pe calea binelei comun, care îl poate lecui de rănilor și pierderile suferite, noi plângem și ne smulgem părul desperați, nepăsători sau incapabili — aproape că nu mai știm care din aceste două calificative rușinoase s'ar mai potrivi — de a descoperi calea adevărată. Iar această cale, e calea muncii.

Trebue să muncim în înțelesul cuvântului, dela vlădică până la opincă, cu aceeaș râvnă. Trebuie să muncească cu dragoste ministrul, călăuzit neîncetat de binele obștesc, dar trebuie să muncească asemenea și funcționarii săi, cari contrariu, ar zădărnici toată bunăvoința conducătorilor țării. Să muncească cu însuflețire profesorul urmărit de ideia ridicării nivelului intelectual al neamului său, dar să se străduiască tot atât și elevul său pentru a-l asculta și a-i reține învățăturile. Să muncească lucrătorul și țărănul, brațele și hrana țării, dar să dea dovadă și factorii conducători că apreciază munca lor și le poartă grija. Trebuie să muncească toți cei cari au

moștenit o inimă de român, fără ambiții deșarte sau gânduri de îmbogățire pe seama altora.

În numerile viitoare ale revistei vom căuta să vorbim despre felul cum s'ar putea munci cu succes în toate direcțiile, căci în toate direcțiile avem de muncit mult. A ajuns banal astăzi să mai vorbească cineva de muncă desinteresată, când toată lumea aleargă după câștiguri grase. Abia pe ici, pe colo, de se mai ridică câte-o „vox clamantis in deserto” care se stinge neînțeleasă. Noi însă suntem convinși că în Țara aceasta mai există pe undeva oameni cu suflet curat, animat de sentimente înalte și voință. La aceștia facem apel să se grupeze sub drapelul nobil al muncii și să înceapă opera de regenerare, limpezind haosul acesta, care se sbuciumă și se frământă pentru ca să profite câțiva oameni.

Trebue! . . . Acest trebue ni-l ordonă interesele generale ale Statului și Neamului nostru. Numai muncind intensiv și desinteresat vom reuși să culegem câștiguri materiale și morale, și să ne ridicăm în fața noastră și a străinătății, căci un popor este apreciat după puterea sa de muncă. Dacă vom continua însă cu văicăreli și vrajbe rușinoase, nu vom face decât să ne descalificăm în fața lumii și ar fi nedrept, căci poporul nostru e unul dintre cele mai dotate de Dumnezeu.

Necesitatea culturii inimei.

Inima este concentrarea în sentimente a energiilor conștiinței și spiritului, cari asemenea duhului Domnului asupra apelor, planează asupra valurilor vieții și numai prin sentimente se ridică la fapte.

Fapta cea mare: împlinirea destinului suprem omenesc așteaptă în luminile și în înălțimile supra-senzibilului *chemarea inimei*.

Avântul potrivit aceluia destin numai în fortitudinea inimei îl găsim.

Cultura conștiinței și a spiritului se află în *curățenia și în tăria inimei*. Cel ce nu are inimă virtuoasă și puternică este lipsit de izvorul energiei în acțiunile sale, el este un fantom.

Cu drept cuvânt se zice că prin iubire există. Iubesc, deci există!

Un individ, o națiune, care nu are sentimentul iubirii, este desțuit totalmente de propenziune, de propria afirmare, de forța de a deveni factor în nobilitarea proprie etică, în răspândirea bunătății și a luminilor științei în munca ridicării omenirii către culmile fericirii și ale perfecțiunii. Acest raport intim între conștiință, spirit și inimă, deoparte, și între inima și existența noastră de altă parte, este însăși viața omenească.

În corelativismul spiritualității cu vocea conștiinței și cu inima, conștiința este calea, spiritul este adevarul, iar inima este însăși viața cu toate problemele sale.

Viața omenească este un lucru banal, fără preț, și mai pe urmă insuportabilă, dacă ne lipsește cultura înaltă a inimei.

Din inimă izvorăsc pasiunile, efectele, înclinațiunile, dar și avântul spre înfăptuirea onoarei, dreptății, progresului, cari singure dau valoare nepieritoare vieții.

Dovadă clasică a acestei importanțe a culturii inimei este creștinismul: doctrina mare a iubirii.

SONET

... Și am jurat să nu'ți mai es în cale;
În ochii tăi să nu mai cat o clipă;
Să frâng pe veci a dorului aripă,
De-apururi pradă farmecelor tale!

Dar jurământul meu a fost risipă
De vorbe'n vânt, de aiurări banale:
Sunt fluturul ce moare în petale
De crin, fără s'adie din aripă!

Căci fu destul: sub farmecul de seară
Să'mi rădă ochii tăi, să'ți rădă fața, —
Să simt cum mă prefac: din stâncă, ceară,

Cum se topește 'n sufletul meu ghiața
Și să'nțeleg atunci, întâia-ooră
Că sunt un rob al tău pe toată viața.

V. Militaru.

Romanii prin calitățile inimei au gravat slăvitul lor nume în tablele istoriei tuturor vremurilor. Giovanni B. Vico, eminent cunoscător al virtuților antice romane, închină un capitol celebru înălțimii inimei vechilor romani, în opera sa: „De unico principie et unico fine universi juris“.

Așadară cele două izvoare principale ale civilizațiunii creștinismul și vechea Roma ne îndrumă să ne cultivăm inima în fiecare moment al vieții.

Legea de Dumnezeu dată spre izbăvirea genului omenesc căzut în corupțiune, este iubirea, cultura inimei.

Această lege divină este puțin apreciată chiar și de către majoritatea creștinilor.

Studiile savante ce s'au făcut pe terenul culturii etice rămân îndărăptul științei vieții dacă nu pătrund în analiza elementelor culturii inimei, condițiunea întâia a progresului etic și prin urmare a posibilității civilizațiunii și culturii generale.

Etica — știința virtuții — știința înnobilitării sufletului, a datinelor, a întregii vieți se întemeiază pe cultura inimei.

O inimă lipsită de reprezentățiuni juste despre sublimitatea vir-

tuții, lipsită prin urmare de sentimentul reverinței legilor virtuții, lipsită de o cultură sistematică, nu va ști prefăce nici o idee mare într'un dor nestins al perfecțiunii, care dor pentru tot omul ar trebui să fie regula vieții.

Tragediile vieții popoarelor și indivizilor s'ar împuțina cu 99%, dacă în mentalitatea omenirii acest gol s'ar umplea cu studiul sublimei învățături a superiorității culturii inimei față cu orice altă cultură, fie științifică, fie artistică, fie economică. Fără cultura inimei nici știința, nici arta, nici sîrguința economică, nu au rost. Fără de cultura inimei am fi lipsiți de făclia ce luminează și dă avânt scopurilor științei, artelor, și ale civilizațiunii. Priviți la rezultatele civilizațiunii cât de puțin contribuiesc la fericire când inima individului rămâne impietrită, când ea nu caută a se împodobi cu senzațiunile superioare ale devotamentului, ale abnegațiunii, ale religiunii, ale jertfirei de sine pentru idealuri.

Tot așa rezultate desnădăjduite descoperim în imperiul artelor când nu se înalță la subiecte vrednice de puterea emoțiunilor inmortale. O artă rău îndrumată de către o inimă perversă devine vulgară, fiindcă este meschină. Suntem dezolați în fața nimicniciei operelor zise de artă, ale atâtor artiști moderni, celebri, născute din afecte și din pasiuni fără de avânt și fără de seriozitate.

Chiar și spiritul științific modern a căzut în această rătăcire. Nu e destul a descoperi legi și forțe noi în natură, dacă acelea nu servesc nobilitării inimei.

De aici urmează contrastul îngrozitor între progresul mare al științelor și între nefericirea tot mai mare a omenirii. Tot ce-a produs munca omenească este aservit unei vieți disgustătoare, individuale și sociale.

Să ne întorcem privirile spre înălțătoarele priveliști ale culturii

inimei, dacă dorim binele nostru și al omenirii.

Legislatorii moderni au introdus fel și fel de instituțiuni cari toate presupun cultura conștiinței, spiritului și a inimei, pentru a nu deveni unelte inconștiente în mâinile criminale ale violenților, vițioșilor, ale degradațiilor sufletește.

Politicianismul lipsit de cultura inimei a produs călcarea în picioare a tuturor drepturilor politice și civile.

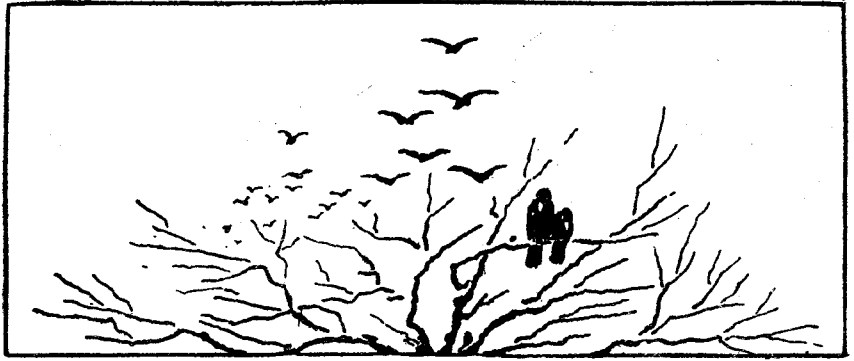
Parazitarismul violenților, vițioșilor, infamilor lipsiți de cultura conștiinței și inimei, a produs eludarea codurilor civile și criminale, pentru a exploata neștiința, nepuțința, naivitatea și buna credință a oamenilor de onoare și de caracter.

Are tot dreptul sociologul Ratzenhofer, că știința juridică ce se reazimă numai pe istorie este neputincioasă față cu exigențele sociale, că toate ramurile științelor cari se ocupă cu relațiunile omenești sunt într'o criză azi, care criză stă într' aceea că științele naturale au respins cercetarea speculativă, cu toate că reporturile sociale nu se pot lipsi de scrutările filozofice. Mai departe, că în raporturile omenești funcționează factori pe cari nu-i putem elabora decât filozoficește. Înriuririle cele mai puternice în viața socială, de exemplu religiunea, sunt lucruri pe cari nici când nu le vom putea judeca cu mijloacele științelor naturale, fiindcă sunt înrădăcinate în Eul omenesc, la studiul căruia avem lipsă de filozofie.

Trebuie să aducem în legătură legile lumii materiale cu legile lumii spirituale, ca să putem înțelege fenomenele sociale.

Din filozofia întregită prin știința sociologiei poate izvorî etica, estetica inescapabilă și numai așa pot să devină științe adevărate: jurisprudența, științele de stat și economia națională.

Are tot dreptul Ratzenhofer când îndrumă la ordine pe extravaganții

Poteca părăsită¹⁾

E cea mai tristă toamnă din câte 'n munți la noi
Și-au coborât povara de păcle și de ploii.
E cea mai tristă toamnă și eu prin codrul mort
Cea mai frumoasă vară închisă 'n mine-o port
Pe urmele iubitei; pe umeda potică
Ce i-a simțit adese a pasurilor frică.

Cu amintirea 'n suflet prin codru ratăcesc
Și clipele trecute pe rând le retrăesc.
Spre mine ca o taină o văd cum se strecoară
Iubita printre ramuri în haina ei ușoară.
O văd cum câte-o clipă din când în când tresare,
Oprindu-se deodată, cu ochii spre cărare.
O văd cum dă cu mâna o creangă la o parte
Și-ascultă nemișcată un sgomot de departe;
O văd atât de bine cum tremură sfioasă,
Cum fiecare clipă mi-o face mai frumoasă,
O văd cum mă așteaptă la pieptu-mi s'o cuprind,
Să simt eu câtă jertfă mi-aduce ea venind.

O văd cum stă 'ncadrată în ramuri de molizi,
La marginea potecii, și 'n ochii ei timizi
Lucind atâta farmec eu văd întâia oară
În ziua asta tristă când păclele coboară.

G. Rotică.

¹⁾ Din volumul „Paharul blestemat” ce va apare în curând.

naturaliști și cere dela gânditorii filozofiei, dealtă parte redesteptarea a noi idealuri filozofice de morală, de virtute, de fericire.

Unul dintre acele idealuri trebuie căutat în comoara culturei inimei, ca cel mai necesar factor al progresului social, pentru ca inima noastră să se poată innălța la emoțiuni de înaltă energie morală.

În lexiconul limbei românești găsim felurite epitețe pentru deosebitele trepte ale culturei inimei. Inimă bună, rea, zdrobită, stricată,

coruptă, perversă, rălăcită, curată, spurcată, îngustă, largă, nobilă și generoasă, gingașă, crudelă, scelerată, amorțită, nebună, tare, slabă, îmbătrinită în răutate, tineră, de rege, mare, mică, de hoț, de leu, de lup, de câine, de șarpe, de viperă, ingrată, lașe, frumoasă, sublimă, eroică, caldă, de gheață, grea, rece, sinceră, deschisă, sta-tornică, shimbăcioasă, putredă, simțitoare, nesimțitoare, de drac, îngerească, dulce, acră, amară, etc. etc.

Denominațiunile aceste ale deosebitelor tipuri de simțire sunt tot atâtea noțiuni cari așteaptă să fie așezate într'un sistem pentru ca să avem o știință a culturai inimiei. Ca în numeroase alte cazuri și aici viața de toate zilele a dat naștere unei aprecieri juste a lucrurilor, înainte ca oameni gânditori să fi întemeiat o știință formală a fenomenelor ce interesează cultura și știința.

Purtările noastre de toate zilele dovedesc cu prisosință ce inimă avem, și Viața ca o nesfârșită reciprocă înriurire a purtărilor membrilor unei societăți a silit pe individ să reflecteze foarte adeseori la acel factor principal al vieții sociale: la inimă.

De mult a zis filozoful că inima este totul, izvorul vieții noastre este inima, inima este puterea și măduva trupului și sufletului nostru, binele, răul, frumosul, uritul, perfidul, adevărul, tot este inimă și ce simte atomul omenesc, în inimă își începe febrele.

Din aceste noțiuni intrate în dicționarul zilnic al unui popor ne putem convinge cât de generală și cât de simțită este necesitatea culturai inimiei.

Inima trebuie să fie oglinda perfecțiunii dumnezeiești. Insuș Dumnezeu este iubire.

Această calitate divină a inimiei trebuie cultivată în așa chip ca iubirea noastră să devină spirituală, absolută, perfectă.

Tot așa necesar este să avem o inimă iubitoare de adevăr, de bine, de frumos, precum necesar este însuș Dumnezeu.

Iubirea trebuie să fie sfântă, adecă: curată, plină de bunătate, de dreptate, în tot locul prezentă, veșnică, nestrămutată, înțeleaptă, fericitoare, neschimbată, neatârnată, curat spirituală și sobră!...

Cluj la 12 Octomvrie 1923.

Dr. Cassiu Maniu
profesor universitar de Politică.

Sora de caritate

Schiță din vremea războiului.

I.

Trecurăm dela Bruck în jos și nu știam: cine-i? Călătoriam de câte-va ceasuri împreună, în scurtă vreme am legat cunoștință tuturor celorlalți călători din compartimentul nostru, aveam cu cine să vorbesc și totuși, mă plictiseam. Aș fi vrut să știu: cine-i? și nu era nici-un chip.

Era frumoasă, bine înțeles. N'o descriu, nici nu-mi mai aduc aminte: ce păr avea? — dar ochii... acei ochi numai odată i-am mai văzut în viață, în vremea linereței, ori poate... nici atunci...

Puteam să-i văd numai la anumite răstimpuri. În tot decursul călătoriei cu mâna stângă era răzimată de pervazul ferestrii, iar în cea dreaptă ținea o broșură: Merusul trenurilor. Era cu ochii neconținut în carte. Știam că nu citește, ce-ar fi putut să citească în „Mersul trenurilor“?

Când se oprea trenul, se uita lung în carte, apoi își îndrepta privirile înspre fereastră și... zâmbea. Vedeam atunci frumoșii ei ochi și ardeam de dorința să știu cu orice preț: cine-i femeia asta?

Am cercat un mijloc simplu și n'am isbutit. În Viena îmi cum-părasem câteva reviste germane, le scosei din geamantan și am început să le răsfoiesc. Credeam că o să-mi ceară vre-una, dar nu le-a dat nici-o atenție.

La Marburg am rămas trei, noi doi și o doamnă mai în vârstă. Ea s'a sculat în picioare și a cercat să deschidă fereastră. Neisbutind, am deschis-o eu.

— Mulțămesc, — îmi zise, spre marea mea uimire — românește.

— Ah! D-ta ești româncă?

— Româncă!

— Și noi călătorim împreună dela Viena, fără să ne cunoaștem? Așa i-am făcut cunoștința. Era

ardeleancă din părțile Bistriței și o chema Victoria Banciu.

— Aveam de gând într'o vreme să-ți vorbesc, părinte, — îmi zice după formalitățile prezentării. — Dar... nu voiam să mă angajez la vre-o convorbire mai lungă. Să știi în ce stare sufletească mă află...

— Unde călătorești?

— La Laibach! Voiu fi soră de caritate în spitalul militar de acolo.

I-am adus laude, pentru zelul ei frumos, pentru inima ei nobilă.

— Da, — am zis, — sunt mari suferințele în zilele noastre; ce-ar fi de bieții oameni dacă n'ar fi îngerii aceia, sufletele acele mari de femei...

— O, nu, părinte, — mă întrepruse Victoria, — nu-mi aduce laude cari nu le merit... La Laibach eu mă duc, pentru că mirele meu zace bolnav în spitalul militar de acolo, vezi dar, că nu din pur altruism... Il cunoști poate... Liviu Dobrea...

Il cunoșteam într'adevăr: era fratele mai mic al unui prieten și m'am interesat de soarta lui. După ce am trecut peste Drava, Victoria își începu povestea:

— Ne-am logodit tocmai în ziua mobilizării. A fost o logodnă în fugă; în aceeași zi Liviu a plecat pe câmpul de luptă și de acolo mi-a scris neconținut. În urmă a fost rănit la brațul stâng și mi-a scris dintr'un spital din Galiția, că îndată după vindecare își va lua concediu și va veni să ne cununăm. M'am gătat de nuntă și l'am așteptat. Dar s'a pornit și războiul cu Italia și... s'a isprăvit cu concediul lui. După-ce a mai stat șase luni pe câmpul de război italian, a fost rănit din nou în brațul stâng, tocmai în același loc. Mi-a scris din Laibach că se va vindeca desigur și a primit asigurări că după vindecare va fi con-

cediat pe două luni. Așadar... să mă gat de nuntă... Dar... nu m'am mai gătat, ci, cum vezi, am plecat... Vreau să-l văd, să-i alin eu durerile...

Atâta mi-a spus. Ar fi spus poate mai multe, dar, sosirăm la Pragerhof. Aici o iea drumul către apus, de-adreptul spre Laibach. Cum eu aici aveam să cobor, îmi luai geamantanul.

— Unde suntem? La Pragerhof? — Întrebă cu fața înseninată. — Ah! Suntem aproape de Laibach! Cu ochii înlacrimați privi spre apus și... i-se ivi pe buze un zîmbet. Poate nici Monna Lisa n'a zîmbit așa...

La despărțire i-am dat adresa. Mi-a promis că-mi va scrie despre soarta lui Liviu, ori... îmi scrie poate chiar el...

II.

„Părinte!”

„Îți scriu eu, nu Liviu. Îți scriu din tren, tocmai am trecut de Pragerhof. Călătoresc la Viena, sunt trimisă ca soră de caritate la un spital de acolo. Sunt singură într'un compartiment, nu ești nici măcar D-ta aici și — e mai bine așa. Ca preot ai face desigur încercarea zadarnică să mă mângâi, nu știi, că pentru mine nu mai este mângâiere. Mă duc să mângâi eu pe alții... să ușurez și să vindec durerea altora. Durerea mea vai, nu are vindecare.

Cununia noastră s'a amânat din nou. Așa a fost voia celui de sus, ca unirea noastră să nu fie în lumea asta a păcatelor, ci acolo unde nu sunt războaie și vărsări de sânge... Rana lui, neînsemnată la început, devenise mortală pe urma unei înveninări de sânge cu o zi înainte de sosirea mea la Laibach. Așa, am ajuns să îngrijesc un muribund. N'am avut fericirea s'aud măcar o vorbă din gura lui. Când îl strigam pe nume și îi vorbeam, el mă privea cu ochii lui blânzi și își mișca buzele. M'a cunoscut, desigur, o știu asta

PĂRĂDISUL

Afară primăvara-i primăvară...
Aș vrea ca strigătu-mi să sfarme geamul
Prin care văd că doar afară
E primăvara primăvară...
Aș vrea să rup zambilele din glastră
Și'n suflet să le'nchid
Să-i dau și lui o primăvară-albastră...
Dar orice floare 'n iarna sufletului pier
Când nu mai poți din vijelia lui
Să faci o adiere...

Hai suflute să-ți dau o primăvară
Hai suflute afară...
Pe străzi își ning zalcâmii alba floare
De parcă toată s'a cernut din soare...
O, străzile într'una chinuite
De-atâtea roși, de pași pierduți și de copite,
De-atâta praf, de-atâtea ploii,
De-atâta lume și noroi,

Azi le desmiardă fragedele flori...
Mireasma lor te chiamă și te fură,
Îți descleștează insetata gură,
Și-ți pare
Că se deschide 'n tine-un paradis
Cu-atâtea flori și adieri
Că ai putea să umpli tot pământul
Cu mii de primăveri...

Și-astfel când visul ți-a urzit un paradis,
Iubește-ți visul...
Nu mai privi în ochii lumii trecătoare,
Căci toți te'ntrebă: Unde-i paradisul?
Și'n fiecare nou născut
Zărești un om ce raiul și-a pierdut...
Și-atunci când nimeni nu l-a cunoscut
De ce-l mai ceri?

El nu e nicăieri...

Serban Bascovici.

și o simt. La început plângeam, dar lacrimile îmi întunecau ochii și nu puteam să-l văd îndeajuns. Am făcut eforturi supreme să le rețin și am izbutit; în ochii mei nu mai sunt lacrimi și nu vor mai fi nici-odată.

Am priveghiat la patul lui o zi și-o noapte. El mă privea mereu, iar eu îi sărutam fruntea în fie-ce minut. În urmă, când tocmai se iveau zorile, mă mai privi odată prelung și apoi... își ridică ochii spre cer. Cu mâinile mele am închis ochii lui cei dulci. Acum doarme, acolo unde dorm și alți viteji...

Cinci săptămâni au trecut de-atuncea. Eu am rămas în spital și adeseori am văzut vre-un rănit cu inel de logodnă în deget. Dacă a fost puțință de vindecare, acela s'a vindecat. Știam că și pe el îl așteaptă cineva cum am așteptat eu pe Liviu și — îl luam sub îngrijirea mea. Acum mă duc la Viena și de-acolo... cine știe unde încă? Și la urmă... o să mă duc la Liviu, acela îmi va fi cel din urmă drum. El mă așteaptă și... nu mă așteaptă înzădar. Vei spune vre-o rugăciune pentru el, așa-i? Și pentru sărmana... Victoria”.

III.

M'am bucurat de-câte ori întâlneam vre-un soldat întors de pe

câmpul de război. Când am întâlnit însă pe Vasilica Manului, bucuria mea a fost aproape copilărească, măcar-că era slab și pipernicit, umbra omului de-odinioară. Prea era năcăjită sărmana lui femeie, ... cu trei copilași...

— „N'aveam nădejde de viață, părinte, — îmi spunea. — În cumplitele mele dureri am și zis rămas bun acestei lumi. Plângeam în durerea mea și strigam:

— O, copilașii mei, n'o să vă mai văd nici-odată!

Atunci o fată din spital alergă la patul meu și îmi puse mâna pe frunte.

— Câți copii ai, prietene?

— Trei, — am răspuns, — și o biată femeie năcăjită mă așteaptă acasă.

— Te așteaptă? Să știi... că nu te așteaptă înzădar.

De-atunci a stat ziua-noaptea lângă mine. Mă simțeam tot mai bine din zi în zi, ea zîmbea fericită de câte-ori vedea îmbunătățire în starea mea. Acum, iată-mă-acasă... dragi copilașii mei... nu m'au așteptat înzădar...

Bietul om, fără să știe mi-a adus veste drepte... Victoria...

Septimiu Popa

Academia teologică din Oradea-Mare

De când s'a înfăptuit unitatea noastră națională, pe pământul țării s'au ridicat mii de școli, pentru că neamul nostru înțelege că el nu poate umbla de acum decât în calea luminei. În 4 ani au răsărit ca din pământ școli de toate categoriile: primare, secundare, profesionale, tot atâtea focare pentru luminarea tineretului, conducătorii de mâine ai țării. Nu s'a deschis însă nici o școală nouă teologică, încât se părea că se acreditase erezia că: neamul românesc, după înfăptuirea unității politice nu ar mai avea nevoie de biserică, de preoți și de religie, și că credința religioasă a fost un element educativ numai pentru poporul din robie, iar țara liberă trebuie acum să se emancipeze de sub tutela religiei. Datorită acestei judecăți greșite mulți tineri au fugit de cariera preoțească, ca de una care nu aduce venituri grase materiale și nu dă posibilitatea unui trai luxos, pentru că poporul nostru de țărani, cu care trebuie să-ți bați capul, ar fi răutăcios și ți-ar răpi tihna unei odihne fără de muncă.

Mare este mângăierea noastră, văzând că în vremile iconoclaste de azi, când unii caută să sfarme altarele, geniul neamului e inspirat conducătorilor țării ideea înființării acestei școli superioare pentru creșterea preoțimei. A trecut lungă vreme decând în Ardeal nu s'au mai ridicat alte școli teologice pe lângă cele 3 seminarii din Sibiu, Arad și Caransebeș și se părea că creșterii clerului precum și dotării sale nu i-se mai dă nici o îngrijire. Totuș sunt momente înălțătoare în viața neamului nostru, când geniul lui ne sgudue din nepăsare și ne arată crucea bisericilor ca singurul semn de biruință. Așa am văzut de curând cu câtă evlavie a îngenunchiat acest neam în fața mormântului marelui arhiepiscop Andreiu Șaguna la Rășinari și s'a prosternut în fața pietrei fundamentale a Catedralei din Cluj. N'a pierit încă tradițiile religioase din poporul nostru. E o învingere a acestor tradiții și deschiderea acestei Academii teologice în Oradea-Mare, pentru paza și prosperarea sufletului românesc dela aceste margini de țară.

Izvorul băilor Felix din Bihor.

Cluj / Central University Library Cluj

Cea dintâi școală teologică după înfăptuirea idealului național, se deschide azi în Oradea-Mare. Dovadă că aici se resimte mai tare lipsa ei, căci nu ajunge să sporim producțiunea solului, să sporim armata, să dezvoltăm comerțul și industria. Fericirea țării mai reclamă ceva: școli teologice bune, cari să crească îndrumătorii sufletești ai poporului, după recerintele vremii.

Poporul românesc are în sufletul său un mărgăritar scump: credința în D-zeu, din care se inspiră întreaga sa viață. Biserica este instituția, în jurul căreia se concentrează viața satelor noastre. În vremile de robie națională credința religioasă era făclia nestinsă, care cu razele nădejzii ne lumina întunecul tristului nostru trecut. În această credință religioasă a poporului e și astăzi speranța mântuirii noastre din robia păcatelor, în care am căzut din nou, din lipsa fricei lui Dumnezeu. Credința religioasă a poporului e astăzi stânca care mai stă în bătaia valurilor tulburi ce ne amenință din toate laturile. Această credință religioasă e grăuntele de muștar din care trebuie să creștem arborele, aluatul care va trebui să dospescă întreaga noastră viață națională.

Poporul nostru de țărani în această credință religioasă păstrează sâmburele din care renasc toate energiile vitale. E o supremă înțelegere deci să valorificăm acel scump mărgăritar din sufletul neamului nostru.

Și cine vor fi purtătorii de făclii astăzi, când concepțiile de viață s'au devaluat, când socotința despre valorile morale s'a alterat, — dacă nu preoții, cari au cuvântul evanghelic, arma de biruință a tuturor vremilor? Cine ne va ridica din letargie astăzi, când atâția înclină spre doctrina materialismului, când pare că nu mai este nimic sfânt și înălțător în viața noastră, — dacă nu tot preoții, propovăduitorii idealului creștin de viață?

Hotarele le putem apăra cu arma, dar *bolile sufletului, păcatele, nu*. Pentru combaterea acestora avem nevoie de o puternică armată spirituală: *de o preoțime crescută după exigențele culturale ale vremii*.

Am trasat pân' acum numai hotarele geografice ale României-mari și păzirea pământului țării am încredințat-o armatei. Să nu uităm că România-mare rămâne numai o ficțiune, câtă vreme ea nu va fi cuprinsă în sufletele noastre. Atâta patriotism va fi în țară câtă iubire de țară și credință în viitorul ei va

arde în noi. Atâta fericire se va sălășlui în hotarele ei, câtă dreptate, mulțumire și onestitate va fi în faptele noastre. Atâta muncă și vitejie, câtă vigoare va inspira credința brațelor noastre.

De voim să facem pământul țării mai productiv și să îndrumăm munca spre onestitate, în suflete să dezvoltăm credința religioasă, pentru că în suflet încolțesc toate. Din pământ cresc spice aurite și răsar palate numai după credința a oțelit la muncă brațele. Sufletul este izvorul tuturor acțiunilor. Interesul bineprimit al neamului ne dictează să creștem o proețime, care să poarte sus steagul idealismului. Proeții să aducă foc nou pe altarul neamului și idealuri sublime de viață, că ce-ar fotosi neamului nostru de-ar cuceri lumea întreagă, iar sufletul său și-l-ar pierde.

Școala noastră răspunde și unei necesități imperioase de caracter local. Din trecutul Bihariei ne-au rămas prea puține urme istorice. Ele ne-au eternizat însă numele acelor modești preoți și dieci, ca: popa Giurgiu în sec. 15, popa Urs din Cotiglet și popa Petru din Tinod din sec. 17, cari au fost apărătorii sufletului românesc pe aceste meleaguri, nu cu sabia ci cu slova românească, scrisă în cărțile lor bisericești. Poporul de aici a moștenit sufletul lor și credința strămoșească, pentru care bihoreni au dat lupte mai îndârjite și mai înălțătoare decât Români de ori unde. Idealul național înfăptuit, a realizat și visul vechi al bihorenilor de-a avea o episcopie în Oradea-Mare. Această episcopie este sâmburele din care vor răsări și alte instituțiuni bisericești.

Soarta ne-a icuit pe noi în granița extremă apuseană, dându-ne rolul de grăniceri. Cu durere vedem însă cum portul nostru de aici s'a împetrișat, cum graiul ni s'a amestecat. De unde vom scoate deci puterea de apărare? Tot numai din sufletul poporului nostru de țărani. Granițele deschise, pe câmp, le vom suplini în suflet, cu granițe mai tari ca granitul.

Face-vom din școala noastră altar patriotismului și credinței strămoșești.

Dr. A. Magier

Directorul Academiei Teologice,

CONTRAST

E liniște, e noapte, și-i târziu,
Și somnul întârzie să coboare;
Imi smulg gândirea neagră din pustiu
Și te privesc cum dormi neștiutoare

Cu-obrazul drept în palma mâinii drepte
Și stânga peste plapumă uitată —
N'aș vrea ca gândul meu să te deștepte
Din lumea fără gânduri, fără pată.

Căci gândurile mi-s așa de grele
Că te-ar ucide sub căderea lor,
Și-aș vrea să te feresc mereu de ele
Ca să-ți continui somnul tău ușor.

Din zâmbetul ce-ți tremură pe gură
Și flutură pe fruntea ta senină,
Ghicesc că visul inadins te fură
În lumea lui de pace și lumină.

El știe sbuciumul ce mă frământă
Și bănuind ce frică mă'nfioară,
Cu amăgiri frumoase te încântă
Să nu m'auzi gemând sub grea rovară.

Și astfel, pe când tu visezi o viață
În slăvi de liniște și poezie,
Eu mă cufund tot mai adânc în ceață
Ca să mă sbat în griji de săracie.

George A. Petre.

Drumuri basarabene

— Crude amintiri —

Iarăș trec pe lângă râpa fantastică. Azi de trei ori aș trecut. Doamnă, Doamnă, ce mai adâncime. Să tot aibă ca la șaptezeci de metri. În vremuri de furtună pâraiele și pâraiașele orașelului alunecă sgomotos pe digul principal, iau în trecere bruma de moloz ce-o mai întâlnesc în cale și apoi în gurguie și ghimotoace o asvârle în hâu...

Imi place să mă așez adeseori pe marginea genunei, să mă țin cu o mână de parul înfipt alătura și să privesc în fund. Unii țin la nebunia vitezei, alții a înolului; eu țin la suspendarea asta periculoasă... E singura plăcere de care mă mai pot bucura în pusta nesfârșită a Bugeacului. Căci în orașelul pustiu aflat pe o colină înaltă, mă simt instrăinat. N'aud nici-o vorbă în limba maternă și nu văd nici-o figură care să-mi arate trăsătura neamului. Aceleași nasuri corioate, aceleași burți crescute dintr'odată, aceleași caschete cu aceleași viziere.

Singurul cu care port legătură de prietenie este profesorul Trofim Malinov, actualmente funcționar com. r. într'o întreprindere evreiască. Aruncat de puhoiul leninian pentru că nu voise sau nu putuse să ucidă la zid câțiva condamnați politici, fugise de groază și nimerise sudul Basarabiei. Omul ăsta nu râdea niciodată și era posac. Cunoștea vr'o patru limbi

bine, se îmbrăca prost — hainele erau numai petice — și sta cu casa tocmai în josul unei măguri lângă o grădinărie.

Imprejurările în cari l'am cunoscut, nu se pot spune, pentru că sunt foarte triste și tristețea niciodată nu place.

Stând pe o bancă pe jumătate ruptă, aveam în fiecare zi ore delicioase de convorbiri ce se prelungeau până târziu. Odată, și mai ca de obicei, mi-a povestit sfârșitul ultimului său copil:

„Imi mai rămăsese doar el, dragul meu Vania, pe care-l nutream cu tot ceia ce puteam să capăt de-alungul zilei. Mă lipseam de toate micile necesități, mă introduceam în tot felul de afaceri, cu mii de combinații, numai ca să pot câștiga puțină pâine. Imi obișnuisem judecata doar în direcția nutritului. Nu făceam un pas, fără ca să nu gândesc într'acolo. Dela un timp, ideia aceasta ajunsese obsesie: mă persecuta. Și într'una din zile, când mă rîtorceam dela îndeletnicirea obișnuită, imi găsesc copilul vărât sub salteaua murdară de pae, făcut ghimotoc de frig. Era așa de vânăt și cu fălcile încleștate, încât toate eforturile mele de a-i desface gura să-i torn puțin ceaiu, au rămas zadarnice. Simțeam că înnebunesc și eu și copilul. M'am desbrăcat de haină, l-am luat la pieptul meu, l-am strâns puternic și pe măsură ce căldura tatălui pătrundea în sânul copilului, observam că viața se arată din ce în ce mai pronunțată. Dar ce folos? Frigul îl pătrunsese la os, și toate

sforțările mele, n'au dus la nici'un rezultat. După câteva zile de chinuri groaznice, s'a stins încet-încet, ca un ultim muc al unei lumânări consumate. Eu totuși nu voiam să cred. Nu îndrăzneau să văd realitatea. Era cu puțință ca Dumnezeu nostru, cel care vede și cărmuește toate, să-mi răpească și ultima rădăcină ce mă lega de pământul acesta? Femeia și alți doi copii îi pierdusem tot în chipul ăsta. Cu trecerea vremei, care astupă tot, uitasem neazurile și dacă uneori tablourile îmi reveneau în nopți sbuciumate, ele se spulberau de îndată ce simțiam lângă mine, ultimul meu copil...

Hei, dragul meu, povestea morții e așa de banală și totuși ea e mereu nouă. N'ai simțit niciodată lovitura ei brutală, care te izbește drept în inimă de-i încerci fierul rece și tăios? În momentele acelea simți nevoia să sbieri ca o fiară rănită, să plângi mereu, pentruca să-ți potolești durerile lăuntrice.

Zic unii că suferința înaltă pe om și-i ascute mintea. Dar în cele mai multe cazuri se întâmplă vice-versa: îl înjosește, și-i tocește spiritul. Eu mi-am pierdut din vivacitate, am rămas mărginit, nu mă gândesc decât la viața proastă de toate zilele, căci dacă îmi dădeam seama de situația mea, de mult trebuia să fiu dus în lumea celor ce nu cuvântă și nu aud. În republica roșie, unde nu mai există oameni, ci o adunătură de draci care conduce massa incultă și fără pic de țel, toate formele de trai au dispărut. Se viețuește la hazard și din aceste motive fiecare face ce crede. Cum totdeauna (este aproape o lege generală) vișiile au pătruns cu mai multă ușurință în spiritul uman, să nu te miri dacă vei vedea în republica roșie, mii și mii de răutăți. Acum venise timpul ca mahalagioaica din colț să-și răz-bune pe proprietara dealătura, că odinioară nu-i dăduse bună ziua. Și plecând dela ideea asta meschină, fie că îi dădea foc casei, fie că se făcea călăuză gărzilor, ducându-i să o siluiască la rând...

Când prietenul meu, profesorul Trofim Malinov, tăcuse, inserarea cuprinsese deja parcul mohorât. De unde eram, colina domina pusta săracă și înfricoșătoare. Vântul adia...

C. Nedelescu-Zlotesti.

Catedrala ortodoxă din Cluj.

INVĂȚĂTORUL

Un „Invățător“, cel mai mare, a fost mântuitorul lumii. Dar după cum asupra stâncilor înalte de granit lovesc mai multe trăznete, dar și mai puternice raze de soare, tot astfel și asupra înălțimilor omenesti se abat mai mult și bune și rele. Invățătorul a cunoscut și săgețile nemernicilor dar și mulțumirea celor mântuiți. El aducea Binele și Adevărul, Iubirea și Frăția în lumea răului și a minciunei, urei și dușmăniei. El a fost purtătorul altor steaguri de cât acelea cari erau până acuma. Se înțelege dar că El avea să dea luptă grea și să-și verse sângele pe acest câmp al mării bătălii. Au mai fost și alți invățători și fiecare a avut de suferit atâta cât adevăr și iubire aducea cu sine. Cei ce învățau cum să se urască frații între ei, cum să lovească unul într'altul, cum să fure, cum să se pândească unul pe altul, cum să mintă și să înșele pe cei de o seamă cu ei; acești invățători cântau în struna lumii; ei urlau ca lupii și lupii nu-i mâncau! Și sunt și azi mulți invățători cari urlă ca lupii, cari

știu să cultive patimile lumii, pentruca să-și așeze pe ele tronul fericirii lor. Și azi, poate mai mult ca oricând, sunt invățători cari nu învață, ci cari târăsc și zăpăcesc lumea cu urletele lor și nu ridică cu nimic sufletul omenesc din adâncimile urâte ale vieții.

Iar cari au mai rămas credincioși drumului Marelui Invățător, sunt huliți și nesocotiți tocmai fiindcă sunt invățătorii adevărați. Omul e croit dintr'o materie sufletească de așa natură că merge totdeauna în direcția celei mai mici sforțări. Se explică dar de ce numai puțini îndrăznesc să se împotrivescă valurilor turburi ale lumii și să nu meargă cu ele. Se înțelege dar de ce avem puțini invățători adevărați. Pentrucă i-am lăsat prada valurilor lumești; i-am aruncat în haita lupilor flămânzi, unde a trebuit să urle și ei ca să nu fie mâncați.

A fi invățător adevărat, înseamnă a fi erou, cu toate riscurile de care este însoțită această calitate. Înseamnă să lupți cu marele puhoiu al păcatelor omenesti și să fi

se bată cue în mâini și în picioare, să te adape cu fiere și cu oțet, ca pe Marele Învățător.

Ce știe lumea asta mărunță să prețuiască altceva decât aceacei gădila și-i satură poftele! Ce poate să-ți dea curentul păcatelor, sărmane învățător, decât sucul de fiere al păcatelor! Ce aștepti dela cei pe care-i lovești în ceace au mai scump: în inconștiența și în răutatea lor! Te mânia că nu te prețuesc și de aceea te-ai făcut ministru sau deputat, sau orice, nu-mai să scapi de numele atât de hulit de învățător?!

Da, e mai bine, mai comod, mai ușor acolo unde te-ai așezat, decât în școala pierdută într'un sat pierdut. Acolo, în valurile în care te-a târât lumea poftelor însă te-ai pierdut și tu. Acolo ești și tu unul din miile de elemente ale păcatului; acolo mergi pe drumul tuturor, dar nu pe drumul cel greu al Marelui Învățător. Acolo e mai mare simbria aurului, dar ți-ai pierdut cea mai sfântă și dulce simbrie: simbria sufletului de apostol.

Se înțelege că numai un nebun îți mai poate vorbi astfel, când toată lumea se îndreaptă spre situații și spre comod. Când toată lumea cere bani și avantajii, când toți aleargă după viței de aur!

Dar nu uita că lumea aceasta trebuie abătută din nebuna sa pornire. Nu uita că în valurile sale vei trece turbure ca și ele spre marele fluviu care se cheamă „Nimic“.

E greu să fii învățător, căci el este erou. El este făuritor de suflete. El este chintezența idealismului. El este fermentul binelui și adevărului, în lumea răului și minciunei.

Care vreți să fiți eroi, veniți și vă faceți învățători!

Poate că veți ajunge să deslegați odată ochii lumii și să vă cunoască!

George Bota,

Director de școală normală.

PĂSTEL

Pe uliți, umbre sure cum e pruna
și peste case, ca pe-o apă moale —
pășeste Noaptea'n mlădieri domoale,
în păr c'o floare de răsura: — luna.

Uitucă 'și pierde șalurile grele
prin ramurile pomilor bătrâni —
și frântă peste margini de fântâni
din palme-i scapă în adânc, mărgele.

În munți se ia cu liniștea de mână
și-ascultă cum viața suie 'n ierbi,
apoi se duce cu un cârd de cerbi
la un isvor, ce cântece îngână.

La stână stă de vorbă cu ciobanii;
târziu se culcă strânsă sub o zeghe —
pân' ce-un cocoș îi strigă, stând de veghe,
că zorii 'și zornăie în rouă banii.

Zaharia Stancu.

FĂRUL

Un ochi imens țintit înspre abis
Ca un pumnal înfipt adânc în zare,
De veacuri străjuește peste mare
La străluciri de moarte și de vis.

Intreaga zi, inert ca un proscris
El hibernează 'n tristă contemplare,
Nepăsător la sute de vapoare
Ce se 'nvârtesc în portul larg deschis.

Dar când se lasă noaptea peste radă
El se transformă 'n pasăre de pradă
Iar ochiul lui sclipește de lumină;

Și-așa cum stă înviorat, misteric,
El pare în splendoarea lui deplină
Satan tronând în lumea-i de 'ntuneric.

Dem. Gálman

In jurul problemei unificării.

Crearea României-Mari poate fi cu drept cuvânt considerată ca o concretizare a drepturilor istorice ale poporului românesc și ca un moment determinant în evoluția poporului nostru.

Inceputul unei noi epoci istorice s'a făcut.

Dacă prin unirea teritorială s'a realizat un Stat cu un rol deosebit de important în Sud-Estul european, se pune întrebarea: cum se poate asigura pentru totdeauna durabilitatea acestei opere istorice și politice?

Răspunsul ne duce la problema unificării: unificare legislativă, judiciară, administrativă și culturală.

Noua constituție a fixat principiile fundamentale, rămânând cu legi ulterioare, a căror necesitate este mult simțită, să desvolte aceste principii. Și acum se zice, că suntem în preajma realizării reformei administrative și școlare care va duce la complecta unificare.

Rezolvirea acestei probleme, care s'a discutat în numeroase rânduri

prin presă și prin broșuri, spre-a avea trăinicie — presupune ca un guvern, cu capacitatea și competența necesară, să țină seamă de două fapte:

1. Caracteristicile — din punct de vedere administrativ și școlar — a fiecărei dintre provinciile alipite, rezultate din trecutul de stăpânire străină și. 2. necesitatea de îndrumare a tuturor ținuturilor, în viitor, spre un singur scop: prosperarea românismului.

Pentru soluționarea unificării de-săvârșite și a reformei administrative, din haosul frământărilor politice de astăzi se evidențiază două direcții diametral opuse: una care s'ar putea numi raționalistă, a doua evoluționistă-istorică.

Concepția raționalistă, îmbrățișată de majoritatea bărbaților politici din vechiul regat, pornește dela ideea că organizația vechei României trebuie întinsă și asupra celorlalte provincii, în mod imediat și uniform.

Concepția evoluționistă sau istorică, susținută dealtfel cu des-

tulă exagerare de Transilvăneni, pornește dela realitatea istorică, cerând unificarea în mod treptat, și căutându-se a se ține seamă de trecutul și tradițiile, deosebite dela provincie la provincie.

Care dintre aceste două metode de unificare ar fi mai cu folos în trebuințată în interesul organizării României de mâine, pe baze solide?

Cu alte cuvinte, care concepție e susceptibilă de mai puține critici din partea unei opinii publice luminate și imparțiale?

O observație trebuie însă luată dela început în seamă: Unificarea țării noastre e mult mai greu de înfăptuit de cât a atâtor altora nou create, de ex.: Ceho Slovacia.

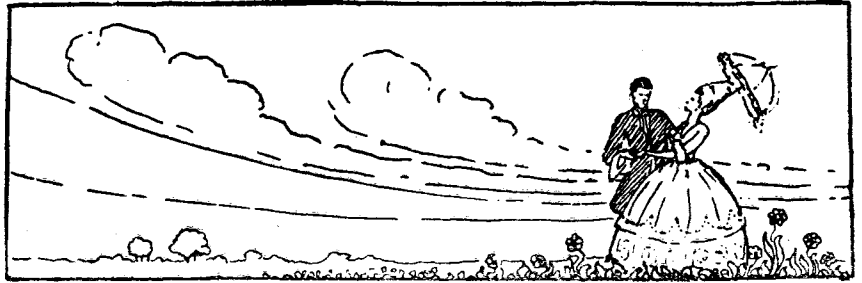
Acolo s'a menținut până în ultimul timp vechea tradiție; opera de organizare nu este decât continuarea acelei tradiții care n'a dispărut sub vitregia stăpânirii străine. Nici o provincie n'are deci prioritate față de celelalte.

Pe când la noi au fost diferite regiuni cu diferite stăpâniri și un Stat central — de unde a pornit imboldul unirii în trecutul nostru. Vechiul regat prezintă față de restul țării prerogative de ordin politic și cultural, el fiind nucleul dezvoltării Statului nostru și de aci tocmai rezultă până la un punct justificarea concepției raționaliste a unificării.

Desavantajele acestei metode sunt. 1. că ea nu ține seamă de realitatea istorică, urmărind realizarea unor reforme, care nu sunt simțite de Ardeleni, Basarabeni, de ex. Și orice reformă trebuie să țină seamă de necesități, sancționându-le prin legiferare. 2. ea se bazează pe ideea greșită că popoarele se pot modela după concepția bărbaților politici.

Este deci, o concepție care nu ține seamă de cele mai elementare principii ale evoluției istorice.

A doua normă de realizare a unificării statului nostru, — cea evoluționistă-istorică — este susținută de o mare parte dintre oamenii politici din provinciile alipite și de unii din vechiul regat. Ei cer ca toate energiile națiunii să contribuie la această operă. Nevoile regionale să fie respectate. Imperiul Roman, argumentează ei, și-a asigurat existența sa mai multe secole, deși alcătuit dintr'un conglomerat de națiuni, tocmai apli-

VEDENIA

Lice, lice al mortal, non e gio sogno
Come stimai grau tempo, ah! lice in terra
Provar felicità. Cio seppi il giorno
Che fiso io ti mirai.

Giacomo Leopardi.

Când treci, lumina soarelui de vară
Îi scaldă ochii mari, și'n tremur blând
Aprinde'n strălucirea ei fugară

Văpăi ce te'mpresoară, fluturând,
Un vis mângâietor, plutind a lene
Pe'ntregul chip, se'ntunecă, părând.

C'ascunde două stele vii sub gene,
Și'n mugurit sub zâmbetul de floare
Răsare chipul albei Cosânzene,

Când peste buze prinde să coboare
O ploaie de petale 'nsângerate.
Mânunchiuri de văpăi se torc din soare

Și'n pânze moi din zări de vis furate
Tu treci ca o vedenie, când firea,
Sub bolți de raze calde luminate,

Își cântă parcă'n murmur blând ivirea..
Mă plec cu suflet frânt de umilință.
O, nu-i sortit să turbure iubirea

Cu vraja-i cea mai nobilă ființă!..
Și rătăcit în umbra unui vis,
Cu sufletul, altar de pocăință,

Sub zări ce slavă'n cale-ți și-au deschis,
M'aștern în preajma frumuseții tale,
Să simt când te cobori din Paradis,

Piciorul mic cum mă strivește'n cale.

Al. Iacobescu.

ĂMANTUL MORT

Am văzut aseară trei femei
Cum rodeau un craniu de bărbat, —
Am văzut aseară trei femei
Blestemând pe cel neîngropat.

Sânge picura din gura lor.
Oase albe frământau în dinți.
Celui mort ele-au vândut cândva
Dragostea și carnea, pe arginți.

Aveau fețe supte, cenușii,
Părul lung, pe umeri resfirat,
Sânge picura din ochii lor,
Și rodeau un craniu de bărbat.

Zice una: „Fiindcă l'am iubit,
Dați-mi inima lui s'o păstrez.
S'o sărut în fiecare zi,
Să-i curăț necredinciosul miez”!

Zice alta: „Fiindcă l'am urât,
C'a rupt floarea tinereții'n noi —
Ridica-i-vom cruce de argint,
Să-i dăm banii ludei înapoi”!

Zice-a treia: „Fiincă-a fost brutal,
Paralitic, zurbagiu și mizantrop —
Dați-mi sufletul lui monstruos,
În pământ, pe veci, să îl îngrop”!

*

Am văzut aseară trei femei
Blestemând un hoit neîngropat —
Bale roșii le curgeau din dinți
Și rodeau un craniu de bărbat.

Iustin Ilieșiu

când aceste principii la reformele sale de organizare și la stabilirea dreptului provincial.

Eliminând exagerările care constau în pretențiile prea mari de respectare a drepturilor provinciilor — această concepție aplicată și de statele occidentale de câte ori câștigau o nouă provincie — va putea asigura cimentarea edificiului nostru social. Rămâne de văzut de ce principii va fi călăuzită viitoarea reformă administrativă.

Pentru că însă crearea unui suflet unitar românesc și răspândirea organizată a culturai române în toate unghiurile țării, sunt absolut necesare spre a încheia Statul nostru, deaceia reforma culturală și unificarea învățământului în totul, trebuie considerată ca preludiul unificării complete, care va fi codul după care se va desvolta România de mâine.

Gh. Sofronie

Profesor: liceul „Em. Gojdu”
Oradea-Mare.

CRONICA ȘTIINȚIFICĂ.

Relativitatea specială.

II.

Spațiotimpul.

Spațiul ne pare ca o uriașă sferă de cleștar plină de fusurile sfârâtoare ale soriilor, cari se învârtesc mereu și deapănă tortul blond al razelor.

Această îngrămădire de fusuri înnoată în fluviul Timpului. Din mii de șuvite e împletită această apă ce se revarsă asupra tuturor lucrurilor: atâtea șuvițe câte lucruri. Iată una. Iși cerne zorită comoara asupra sămânței de floare. O încolțește, întinde spre soare, respiră în frunze, încunună cu flori, o îngălbenește și desfoaie, o îngroapă și macină în pulbere hrănitoare. O sământă din rodul ei o răzlețește departe și primăvara își începe în acelaș ritm acțiunea înviitoare. Altă șuviță din fluviul Timpului desghioacă linii superbe și armonice din blocul de marmoră, dar nemulțumită cu opera sa, cu furie o învâluie ca un lichid corosiv, o roade, îi despică brațele, îi strică fața, o doboară și o frământă din nou cu țărâna.

Fiecare lucru își are linia, șuvița sa în fluviul Timpului și se schimbă, se modelează potrivit fotografiei momentane, ce flutură deasupra lui în desfășurarea liniei. Fiecare linie e un film fără început și fără sfârșit; pe ea sunt nsemnate toate formele trecute și viitoare ale lucrurilor. Nu un determinism fatal înseamnă formele ci întovărișirea cooperativă de forțe împrejmuitoare. În fiecare formă s'adună o mulțime de fire ce isvoresc din alte lucruri; toate filmele, toate șuvițele se țes în pânza fluviului Timp, precum firele de apă se urzesc în apele râurilor.

Firul poveștii unei flori se'noadă cu linia Timpului, ce înfățișează istoria sărurilor minerale din pământul roditor, se încrucișează cu linia povestitoare a aerului, se urzește cu firul stropului de apă, se încurcă cu destinul Soarelui, se'mpletește cu firul desfășurat al albinei ce fură polenul

și-l varsă în strălucitoarea cupă a altei corole.

Povestea trecută și viitoare a fiecărui lucru este însemnată pe un fir, pe o linie în fluviul Timpului, care se încălcește cu celealte nesfârșit de multe fire, țesându-se în urzeala causală a tuturor întâmplărilor.

Așa ne închipuim spațiul și timpul în spiritul fizicei vechi. Intinderea nețărnută a spațiului golit de lucruri are două însușiri: 1. Fiecare punct al spațiului gol e deopotrivă cu celelalte puncte (omogen). 2. Nici o direcțiune a lui nu se deosebește de celelalte (izotrop). Toate punctele spațiului se pot țintui prin trei numere (coordonate) într'un sistem de trei drepte concurente și perpendiculare, cum sunt muchile păreților, ce se întâlnesc în colțul unei camere. (sistem de coordonate Cartesiene). B. o. grupului (3, 2, 4) îi corespunde punctul, la care ajung măsurând trei metri în lungul unei muchi; aici frâng direcțiunea și continuu pe dușumea paralel cu cealaltă muche, măsurând doi metri; aici frâng din nou direcțiunea, drept în sus, paralel cu muchea a treia și măsur patru metri. Punctul care încheie linia întreită frântă, corespunde grupului de trei numere (3, 2, 4) Din pricina aceasta se zice, că spațiul are trei dimensiuni. O linie are numai o dimensiune, deoarece fiecare punct de pe ea se țintuește față cu un punct fix al ei (origine) printr'un singur număr, care e tocmai lungimea liniei din origine până la punctul considerat. Planul are două dimensiuni, căci poziția fiecărui punct de pe el, față cu două drepte perpendiculare, se statornicește printr'o linie îndoită frântă, hotărâtă de două numere date. Numărul prim arată metrul așezat pe o dreaptă, pornind dela punctul de încrucișare, celălalt număr ne lămurește asupra metrului duși, în continuare, paralel cu cealaltă dreaptă

Invers, dându-se un punct în spațiu,

vom găsi grupul de trei numere, ce-i corespunde, în chipul următor. Din punct coborâm o perpendiculă pe dușumea; din punctul de înțepare a perpendicularei cu dușumeaua tragem o paralelă cu o muche a camerei, până ajungem la celelaltă muche. Rezultatul este o linie întreită frântă; lungimile frânturilor formează grupul de trei numere. E limpede, că statornicind ordinea muchilor, operațiunea aceasta duce la un singur grup, și invers, unui grup dat îi corespunde un singur punct.

Dacă ai schițat pe hârtie operațiunile de mai sus cu coordonatele și ești sigur în aflarea grupului de trei, ce țintuește punctul dat în spațiu și invers, găsești cu lesniciune punctul determinat de grupul dat, atunci iubite cetitorule, ești pregătit pentru marea taină a relativității speciale, care este „continuul cu patru dimensiuni” al spațiotimpului.

Spațiul gol este o clădire monotonă, fără podoabe sculpturale de corpuri, și fără fulgerări de colori; e alcătuit numai din puncte deopotrivă, fără însușiri, așezate strâns lângă olaltă. Fiecare punct e determinat în locul său de trei numere, de aceea se zice, că are trei dimensiuni. Drumul între două puncte diferite nu-l faci sălțând din punct în punct, ca pe nișe bolovani cu creasta scoasă din apă, ci aluneci neîncetat pe poteca prunduită numai cu puncte: drumul e continuu. Spațiul gol, deci este un continuu cu trei dimensiuni.

Peste spațiul continuu și cu trei dimensiuni, relativitatea specială revarsă Timpul continuu și cu o singură dimensiune. La cele trei drepte perpendiculare ale sistemului de coordonate adaogă linia Timpului; la grupul din trei numere, ce e scris lângă fiecare punct al spațiului, adaogă înc'o cifră, care arată momentul Timpului, când privim punctul. Această îmbinare dă unica realitate, care e spațiotimpul.

De pe fiecare punct al spațiului se desfășură și deapănă linia Timpului cu schimbările sale. Ca să cunoaștem pe deplin un punct al spațiului, afară de poziția lui, trebuie să ni se dea și momentul, până unde s'a desfășurat linia lui din fluviul Timpului, căci aici vom găsi fotografia lui în acel moment. Realitatea este îmbinarea poziției unui corp cu înfățișarea lui, adică spațiotimpul. Poziția e determinată prin trei numere, înfățișarea se dă printr'o cifră scrisă pe linia Tim-

pului lângă fotografia obiectului: deci spațiotimpul are patru dimensiuni. Spațiotimpul e un continuu ca patru dimensiuni.

Rațiunea, din punct de vedere metodic și analitic, a despiciat realitatea spațiotimpului în două forme: spațiu și timp. Așa se întâmplă cu multe realități, mai ales cu sufletul viu, fosforescent, unic, pe care analiza l-a fărâmat în senzații, imagini, sentimente și tendințe încât bergsonismul abia le mai poate topi din nou în originala realitate a sufletului vecinic agitat colorat, și evolutiv.

Relativitatea specială nu se mulțumește cu studiul lucrurilor încremenite într'un moment al Timpului, nici cu urmărirea separată a lucrului pe linia Timpului, ci pornește dela combinarea lor, dela spațiul revărsat cu Timp.

Oare continuul cu patru dimensiuni al Spațiotimpului e omogen și izotrop ca spațiul singur? Nu ne vine a crede, căci dintre cele patru numere ce dau evenimentul locului, istoria punctului considerat, unul ar fi de altă natură decât celelalte trei: unul are natura Timpului, celelalte trei au natura spațiului. Câtă vreme Timpul rămâne diferit de spațiu nu poate fi vorba de omogenitate și izotropie.

Destoinicia lui Minkowski a dovedit identitatea naturei dintre Timp și spațiu. Din formulele lui Lorentz ce leagă ceasornicul și metrul cantonierului de ceasornicul și metrul șefului de tren, rezultă că două fulgerări deodată în două puncte diferite ale șinelor se observă în tren ca două fulgerări succesive. Lungimei dintr'un sistem îi corespunde durată în celălalt; așadară între Timp și spațiu este o înrudire intimă, care le preface unul în altul. Minkowski a arătat, că pe lângă alegerea chibzuită a dreptei imaginare a Timpului, spațiotimpul prin nimic nu se deosebește de spațiu simplu. Toate legile matematice cu privire la punctele spațiului simplu, rămân în aceeași formă și în spațiotimp. În formulele acestea, cifra ce reprezintă linia Timpului, are același rol și rost ca cifrele spațiului.

De aici concluzia, că spațiotimpul este un continuu cu patru dimensiuni, care are aceeași structură geometrică ca spațiul simplu: e omogen și izotrop. În el se aplică geometria învățată în licee: geometria lui Euclid. Spațiul simplu și spațiotimpul au structură euclidiană.

Esența filtrată a expunerii de până acum o rezumăm astfel.

Einstein primește ipoteza fundamentală, că lumina se propagă cu viteza de 300.000. km. independent de mișcarea izvorului luminos. De-aici rezultă, că fiecare sistem în mișcare uniformă, relativă față cu altul, are timpul și lungimea proprie. Ceasornicul trenului în mișcare merge mai încet, iar metrul așezat în direcțiunea mișcării se scurtează față cu ceasornicul și metrul cantonierului. Metrul

așezat perpendicular pe direcțiunea mișcării rămâne de aceeași lungime. În acest sistem în mișcare uniformă, spațiul și timpul se topesc în realitatea spațiotimpului. Acesta este un continuu cu patru dimensiuni și are structură euclidiană.

Rămâne să vedem, cum se schimbă prin relativitatea specială, vederile asupra materiei și energiei.

Oșand.

T. Nes.

CRONICA LITERARĂ.

Poeme în proză de Emil Isac.

Realitatea privită de un poet, de un artist, ia o înfățișare pe care noi nu o vedem. Poetul are în complexul organizației sale psihice o putere de meditație și de absorbire a lucrurilor pe cari noi nu le zărim și pe cari numai ochiul minții sale, ambiția lui puternică le poate descoperi. El nu se mărginește numai la înregistrarea diferitelor manifestări ale vieții în natură, ci pătrunde în însăși fondul ei, răscolinu-l, spre a găsi bulgării adevărului, cari trecuți prin focul purificator al artei, îi redă sub învelișul frumosului, creatorul emoțiilor estetice.

Aceste idei ni le întărește și mai mult măgnuchiul de subtile poeme în proză al d-lui E. Isac. D-sa ne redă crâmpie scurte, dar caracteristice și generatoare de triste reflexii asupra fondului frumoasei tragedii a vieții. În urma acestui fapt, găsim un farmec misterios și plin de o voluptoasă melancolie, în aceste poeme, pe care dacă nu-l putem defini exact, vom căuta cel puțin a-i descoperi sursa. Se știe că acele impresii venite din lumea exterioară, cari nu se rapoartă preocupărilor spiritului, trec neobservate de inteligență. Se produce un soi de selecțiune intelectuală care nu lasă să parvie conștiinței decât în armonie cu tendințele sufletești predominante.

La d-sa găsim tendința spre ciudata dialectică a contrastelor, găsim setea de a ne arăta că în dosul fațadei luminoase a existenței noastre se ascunde o josnicie și o poftă de mulțumire a cerințelor trupesti, mai mare decât cele sufletești. Nepotririile ființei noastre cari ni se par stranii, dar pe cari totuși le purtăm, se reliefează în aceste poeme. Tendința de a ne înfățișa esența faptelor sub un văl ascuns, ne dă acea impresie de vag, de nedefinit plăcut. Dar nu-i o tendință voită, d-sa ne prezintă

numai momentele cari înfățișează contrastele, lăsând să bănuim din ansamblul lor scopul final. Ori, acest mod de prezentare a sentimentelor și a ideilor, cel mai desăvârșit pentru poemele în proză, și care îmbinat cu un stil de o creație unică, fac să socotim fără șovăire pe Dl E. Isac ca maestrul poemelor în proză în literatura română.

Reproducem ca un model — poate nu cel mai desăvârșit, dar care ilustrează spusele noastre — „*Cel ce-și sapă groapa*“ :

„Noaptea 'ntreagă ș'a săpat groapa. Aburea lutul. Luna să miră pe cer. Corbii croncăneau prin ramuri.

— O lume, te părăsesc. Caut limanul alb, unde pasc oile sufletului și vremea, ca o virgină, să întinde pe covor de strălucire.

Și săpă neconținut.

— Imi fac groapa, să scap de straița durerii, să-mi odihnesc trupul. Amin.

Și zângănea sapa.

În zori era săpată groapa. Ca o gură neagră ce așteaptă carne însângerată.

Și soarele vopsi aur pe pământ.

Și omul văzu în iarbă, pierdut un portofel.

— Bani. Bani. Bani.

Sbiară răgușit de fericire.

Și scuiță în fundul gropii, în care hohotea adâncul — apucă banii, aruncă sapa și fluierând, părăsi cimitirul...“

O limbă atât de dulce românească, atâta muzicalitate și perfecție în execuție te captivează dela primul moment.

Poemele în proză ale dlui Isac constituiesc un eveniment nu numai pentru literatura ardeleană, ci pentru întreaga literatură românească, iar pentru noi, cari îl urmărim cu mulți ani înainte de aceasta, și îl apreciem după merit, constituiesc și o mândrie, dar și o satisfacție sufletească.

A. Palia.

CRONICA BĂNĂȚEANĂ

Târgul de mostre din Timișoara. — Inaugurarea edificiului nou al Politehnicei. — Vizita regală. — Nu sunt cărți românești suficiente. — Românii aleargă la școală. — Pepienere de maghiarizare. — Turneul Manolescu.

Timișoara, Oct. 1923

Târgul de mostre, organizat de către „Asociația fabricanților din Banat” pentru a demonstra puterea de producție a industriei bănățene, dacă și-a atins scopul urmărit, apoi a fost în același timp un nou prilej pentru a se da seamă de situația și locul ce-l ocupă elementul românesc în prefacerea și transformarea materiilor produse de solul Banatului.

Peste 500 de fabrici și stabilimente industriale mai de seamă, majoritatea din Banat, au expus produsele lor între 27 Sept. și 5 Oct. Vasta curte a cazarmei de artilerie a fost presărată cu chioșcuri și pavilioane. Cei peste 50 mii vizitatori au avut ocazie să admire, într'un cadru destul de pitoresc, ceea ce poate produce tehnica modernă. Dintre toate industriile, cea mai perfect reprezentată a fost industria fierului. Cu surprindere am constatat astfel, că țara noastră, care este tributară străinătății cu câte 4 miliarde, ce le dă anual pe fabricatele importate, poate să producă, dela cuiele de sârmă până la cele mai delicate piese de locomotivă și motoare, putându-se fabrica la noi totul, de ce are trebuință țara. Au fost admirate în special diferitele motoare, aparatele de precizie și fabricatele industriei electrotehnice.

Deși chiar în cursul expoziției s'au făcut comande de peste 100 milioane, totuși reușita expoziției nu poate fi considerată ca manifestare de forță a economiei naționale sau industriei românești. La diferitele motoare și aparate, puse în mișcare chiar în mijlocul expoziției pentru a arăta felul de funcționare, elementul românesc vădea contingentul simplilor lucrători și hamali, conducătorii tehnici, inginerii și celălalt personal tehnic, fiind, dacă nu totdeauna străin de țara noastră, apoi în majoritatea cazurilor străin de neamul nostru. Iar numele firmelor completă tristul tablou menit să ne indice cât de departe stăm de circulația valorilor produse de brațe românești.

* * *

Școala Politehnică din Timișoara, care peste 2 ani va începe să dea anual industriei naționale un număr însemnat de tehnicieni bine pregătiți, are frumoasa menire să înlăture și

defectele organice ale economiei naționale semnalate în notița precedentă. În același timp va fi și un focar de cultură, care va atrage studenți și din țările balcanice. De și școala a fost instalată la început într'un local impropriu, totuși datorită conducerii pricepute și-a câștigat renume astfel, încât anul acesta și-au cerut înscrierea și studenți din Serbia. După planurile aprobate, și zidirea Politehnicei va fi un edificiu monumental capabil să cuprindă toate facultățile tehnice moderne, având pentru fiecare ramură a științelor tehnice un pavilion separat. Cel dintâi pavilion este gata, iar inaugurarea solemnă va avea loc în prezența M. S. Regelui, care va sosi în acest scop, la Timișoara. Odată instalată în zidirea sa proprie și provăzută cu toate aparatele de experiență, Școala Politehnică va fi una dintre cele mai utile școli superioare ale țării, contribuind în mod efectiv la refacerea și consolidarea țării.

* * *

Inceputul anului școlar, pentru toate popoarele culte, dar în special pentru noi, cari prin cultură voim să ne apropiem minoritățile, este epoca, când trebuie să ne examinăm mijloacele de răspândire a culturii. Trecând în revistă aceste mijloace trebuie să constatăm, că în vreme ce adevărații apostoli ai culturii naționale, profesori pătrunși de abnegație și ambițiune au venit la noi, ne lipsesc cărțile. Manualele școlare sunt puține și scumpe. Elevii după ce au plătit taxe mari înscriindu-se, o duc într'o goană după cărțile trebuincioase. Această lipse se accentuează mai ales pentru elevii liceului de stat din Oravița.

Dar afară de manualele de școală, celelalte cărți românești au ajuns să fie un obiect de speculă astfel, încât dacă nu se vor lua măsuri de îndreptare, slova românească va fi un obiect de lux.

Numărul mare de elevi cari aleargă să se înscrie în liceele noastre din Banat este o nouă dovadă, că poporul nostru scăpat din robia sufletească se străduiește din răspuțeri să-și ocupe locul cuvenit între popoarele culte. Este semnificativ mai ales numărul mare de fete, care aleargă

la școlile secundare. Cele care voesc să se dedice unei carieri se înscriu la liceul de fele Carmen Sylva, provăzută și cu un internat. Dar este foarte însemnat numărul fetelor, care doresc să-și câștige numai cunoștințe generale. Acestea se înscriu la școala medie sau civilă, care înlocuiește în parte timpul școlilor profesionale.

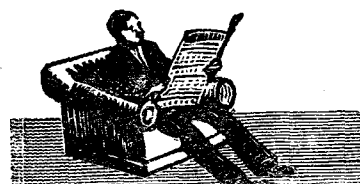
* * *

Face senzație și se comentează cu aprindere descoperirea ce s'a făcut la școlile susținute de către călugărițele catolice. S'a constatat, că la aceste școli, unde educația se face în ungurește, sunt înscriși mai mulți elevi și eleve române, copiii unor români, cari în viața publică fac paradă de sentimentele lor naționale. Dar pe lângă aceștia mai sunt înscriși la aceiași școală și copii, a căror mamă fiind catolică, dar tatăl român, în lipsă de conștiință națională românească a părinților, sună pe cale să fie pierduți pentru neamul nostru. Cum călugărițele acestea sunt subvenționate de statul român, pentru autoritățile școlare superioare se pune problema că oare este admisibil tolerarea acestor pepienere de maghiarizare? Căci rezultatul frecvenței acestor școli de către copilul născut din tată român și mamă ceahă este, că noul cetățean sau cetățeancă, iese în viață cu sentimente și suflet — unguresc.

* * *

Di I. Manolescu își anunță turneul său prin Banat pentru sfârșitul lunii Octombrie. Bănățenii dornici de manifestațiuni artistice românești îl așteaptă cu nerăbdare, și pentru reușita turneului, pe care distinsul artist îl va face în fruntea unei trupe alese, se fac toate pregătirile. Di Manolescu este cunoscut la noi în Banat din anul 1920, când atât în Timișoara, cât și în Lugoj a dat mai multe reprezentații. În special a cucerit suflul bănățenilor în *Hamlet*, când d. Manolescu, în rolul principal, s'a întrecut pe sine însăși.

T. Birăescu.

CRONICA CLUJANĂ.

Călătorii veniți din ori care parte, constată cu suprinde, că la Cluj să face cea mai deșănțată șarlatanie și prețurile articolelor de orice categorie sunt considerabil urcate, în proporție cu prețurile din alte orașe mari ale țării. Comercianții de aici fac mare gălăgie în jurul noii legi a speculei, țin întruniri de protestare, își bat cu pumnul pieptul, că li-se aplică un control neuman din partea autorităților cari, din păcate, nu se prea îndeltnicesc cu d'al de astea.

Prețurile se urcă încontinuu. În restaurante se exercită cea mai condamnată speculă. Fără 70—80 lei nu poți lua o masă mai de dai Doamne... și comercianții se agită împotriva legii speculei...

*

Situația universitară, care părea pentru moment, că a reintrat în normal, începe a se turbura din nou. De când cu însemarea așa zisului „complot” dela București, unde s'au aflat asupra conspiratorilor bricege... și scobitori de dinți, cu cari urmau să fie asasinați bărbații noștri politici, un nou fulger de atâtare s'a abătut în rândurile studențimii. Se țin adunări secrete (neadmițându-se altele) și proteste după proteste sunt înaintate, înfierând arestarea legală a studenților nevinovați. Taxele de ore și înscrieri asemenea au fost urcate în mod absurd, la unele facultăți chiar cu 7000%. Agitația în sânul

studențimei care este terorizată și prin noul regulament, ia proporții îngrijorătoare.

*

În Cluj apare de un timp încoace o nouă gazetă săptămânală cu titlul de „Cultura Poporului”. Este una dintre cele mai mari, mai bine-scrise și mai utile publicații pentru popor. Departe de orice curent politic, propagă, nu arare, prin peana celor mai iluștri profesori universitari și scriitori recunoscuți, totul ce ține de cultură și iubirea de țară. Ca prim redactor iscălește dl *Cehan Racoviță*, un agil mânuitor al condeiului și vechi gazetar român cu reputație. Recomandăm cu căldură această serioasă publicație, din care țărani doritori de carte pot învăța multe lucruri bune.

*

O mare rușine pentru arta noastră — pretindem a fi țară civilizată — ne-a fost dat să vedem în zilele acestea. Anume în 5 Octomvrie a intrat în grevă întreg personalul operii Române din Cluj. Cauza este neplătirea la timp și insuficiența de salarii. Vestea aceasta a produs adâncă consternare în rândurile intelectualilor locali. Ziarele ungurești, ca totdeauna, nu s'au sfiit să-și rădă și să alarmeze înregă străinătatea, publicând pagini întregi asupra situației ridicole în care se află Opera Română.

I. Ramură.

SCRISORI CRAIOVENE

IV.

„Răsvan și Vidra” la Teatrul Național.

Sâmbătă seara, 29 Septembrie, Teatrul Național și-a deschis porțile. „Evenimentul”, pentru localnici, a trecut nebăyat în seamă. High-liful, ca și pseudointelectualii, nu simt nevoie de teatru, nici chiar de teatru bun; ceilalți, așteaptă pe Tănase, pe Iulian ori pe Cioroabea!

Dacă pe vremuri, high-liful cu blazon — vechili ori arendași îmboșgățiți — „garnisa” brăul de benuare, asta se datora nevoiei de „flirt”, ori întrecerii de tuatele, comandate dela Viena și Paris.

*

Sala, ca de obicei, se populează greu de tot, niciun frac, și nici o frumusețe feminină, care să-ți opreas-

că atențiunea. Din cușca de sub scenă, se prefiră când și când, acord timid de violină; oamenii de serviciu tencuiesc afișele nevândute, și numără în gând benuarele goale. La galerie, licenii strănși ciotcă în jurul stălpilor, tropăie nerăbdători, păsăe ori aplaudă. Fix la 9 ceasuri, adică exact cu o jumătate de oră peste cea fixată pentru începerea reprezentației — apar în ținută de gală: Iosif Nădejde, Minulescu, Ion Marin Sadoveanu și Em. Cerbu. Capetele se ńtorc ca la comandă, întrebările trec din stal în stal, câțiva „inițiați” dau cu gravitate informațiile cerute, becurile se sting brusc, liniștea se restabilește cu greu; A. Pop Marțian declamă pripit și fără

nuanțări: Balada Necunoscutului, prolog scris de tânărul Radu Demetrescu, pentru deschiderea stagiunii. În Răsvan, apare Aristid Demetriad, adus înadins dela București pentru reprezentația de Sâmbătă. Demetriad pare obosit și plictisit; scenele de sbucium interior de șovăire, ni-l reamintesc pe Demetriad din Hamlet, ori din Vlaicu Vodă. În schimb, artiștii craioveni, se prezintă mai bine decât ne-am fi așteptat. În primul rând, trebuie să menționăm pe D-ra Cosmanovici. Vidra d-sale, ocupă loc de cinste în galeria creațiilor românești. Scene grele, ca de pildă cea din ultimul act, când își simte plodul svârcolindu-se în pântec, trădează talent de adevărată tragediană. Dintre bărbați, trebuie să pomenim mai întâi pe Remus Comăneanu, care a interpretat pe Răzășul, ceauș de haiduci. Comăneanu a izbutit Sâmbăta seara, să însuflească unele scene, cum numai marele Ion Petrescu, le poate însufleși. Coco Demetrescu, a avut o mască foarte izbutită, dar a prea șarjat foarte, obținând astfel efecte ieftine. Mihalache Ionescu, în rolul ceurului Vulpoi, a avut — cum are întodeauna acest mare actor — sublinieri inteligente și meșteșugite. Ar. Cantorichi, stăpân pe rol, mai cu seamă în actul întâi, iar Dordea, în Hatmanul Poloniei, a avut și presanța, și inflexiunile de ton, pe care le cere un astfel de rol. O surpriză plăcută, a fost pentru noi, tânărul Cor. Mihăescu, care a apărut în rolul căpitanului Pietrowski.

Piesa a fost pusă în scenă de regisorul Victor Bumbesti; pe ici pe colea, a intervenit însă și mâna experimentată a maestrului Demetriad. Acompaniamentul muzical de prisos; pe alocurea, chiar dăunător acțiunii. Decorurile din primele trei acte, lucrute de pictorul Vescovi, iar cele din ultimele două acte, de un talentat pictor rus — Victor Feodorov.

Trecând cu vederea lipsurile și cusururile inerente unui început de stagiune, reprezentarea dramei lui Hașdeu, poate fi socotită ca o izbândă.

Craiova

Ion Dongorozi.

Pe lângă această revistă, care în curând va intra în al 5-lea an de existență, Reuniunea noastră, a dat naștere la o nouă revistă de cultură, pentru săteni, scrisă în graiul lor ardelenesc. Revista, poartă numele de „Cele Trei Crisuri pentru popor”.

Pentru ori ce informațiuni sau cereri de abonamente, a se adresa, la Redacția și Ad-ția noastră — Str. Prinț. Carol No. 5. Etaj. I — Oradea-Mare.

NOTE

Reorganizarea Atheneului Român

Această instituție ce a avut un rol atât de mare și frumos în dezvoltarea culturii românești s'a hotărât ca, conform noilor condiții create prin întregirea neamului, să-și revizuiască programul, adaptându-l pentru noua stare de lucruri. Comitetul Atheneului, al cărui secretar este valorosul profesor universitar D-l Mihail Dragomirescu și-a pus în program următoarele puncte.

1. Tipărirea revistelor „Buletinul Atheneului” și „Athenaeum” în care se va cerceta *din oficiu*, și din punctul de vedere *al idealului culturii românești* — producțiile culturale de orice natură ar fi, căutând nu atât să biciuiască ce e rău, cât să scoată în relief tot ce e valoare culturală adevărată. În chaosul în care ne găsim acum, aceste reviste vor aduce o reală și luminoasă contribuție, clasificând după adevărata lor valoare pe scriitorii și operele lor.

2. Înființarea unei biblioteci publice în București și editarea operelor de valoare.

3. Intemeierea de filiale în centrele mai mari, cari cu vremea își vor face clădiri proprii cu săli pentru muzee, biblioteci, conferințe, concerte, teatru, expoziții.

4. În noua organizare, Atheneul își propune să fie „coordonatorul și organizatorul tuturor înaltelor manifestări culturale prin cari cultura românească să se impună cu forța ei de cucerire pacinică tuturor cetățenilor români cari trăesc în România și au interes la dănuirea ei între Nistru și Tisa.

După cum vedem, este un vast și luminos program, care corespunde unor arzătoare necesități. Sperăm că el va întâmpina pretutindeni atât sprijinul moral, cât și cel material pentru a-și putea duce la îndeplinire mărețul scop.

Nepăsare . . .

Erăm în București la unul dintre cele mai mari restaurante. Lumea multă, îngrămădită la mesele dese, se înfruptă cu poftă din mâncări alese și-și potolea setea cu vin scump de butelie, într'un amestec de voci și de sunete de farfurii și cuțite. După mâncare, fiecare își soarbe pofticos

cafeaua și fumează și mai pofticos o țigare, două sau mai multe, ascultând cu satisfacție orchestra, care, aici, distrează numai stomacurile sătule.

Ca de obicei apare printre mese un vânzător de reviste, cu brațul plin de publicații din Capitală și provincie. Le-am răsfoit pe toate, ca să cumpăr o revistă de literatură. Erau în cea mai mare parte numai reviste humoristice și pornografice și — foarte curios — vânzătorul mai întâi pe acestea mi le-a scos în față, recomandându-mi-le cu căldură. Bine înțeles, că greșise. Dar după ce a plecat dela mine, l-am urmărit cu privirea cum își continua vânzarea printre mese. Mult public cumpără reviste, însă numai de cele pornografice sau zise humoristice. Nimeni nu și-a oprit privirea pe vre-o revistă de literatură serioasă. Cu alte cuvinte, pe publicul nostru nu-l interesează literatura, ci nimicurile. Și când vânzătorul trecu din nou pe lângă mine, ca să iasă afară din local, îl întrebai: „Mai vânduși vreuna de-asta?” el îmi răspunse scurt: „niciuna — și nici n'o să le mai port degeab'n brațe; nu fac parale, domnule”.

Iată starea deplorabilă a revistelor de literatură în fața cititorilor. Ele sunt condamnate să trăiască din sprijinul puținilor abonați, cu gustul neperversit. Și în loc să ne gândim a îndreptă pe cititorii aceștia rățâciti, vedem că apar tot mereu reviste noi, pornografice. E un fenomen primejdios în publicistica română și totuși — cu toate că s'a mai vorbit de el — nu îngrijorează pe nimeni.

Deschiderea Academiei teologice ortodoxe din Oradea-Mare.

Marți în 16 Octomvrie a. c. s'a deschis Academia teologică a eparhiei Oradea-Mare. Importanța noului așezământ și focar cultural, menit să răspândească lumină pe plaiurile bihorene, depășește cadrele modeste în cari s'a deschis. O școală superioară teologică, din care se va umple golul provenit din lipsa mare de preoți, va fi o nouă sentinelă de veghe la hotarele țării alături de celelalte școli și instituții ce s'au înființat în Oradea-Mare sub stăpânirea românească.

Solemnitatea deschiderii s'a făcut după Chemarea Duhului Sfânt, în localul vechiului edificiu al Consistorului în prezența P. S. Sale dlui episcop Roman Ciorogariu, a corpului profesoral și a studenților, fiind de față dl

prefect al județului, dnii subprefect, primar, dl notar public dr. Gheorghe Popa și dl deputat dr. Aurel Lazăr etc.

După sfințirea edificiului P. S. Sa dl episcop invocând spiritul marelui mecenat bihorean Emanuil Gojdu și a fondatorului Nicolae Jiga precum și eroismul clerului și poporului din Bihor în lupta pentru apărarea legii străbune, dă binecuvântarea sa Arhierescă la intrarea în primul an școlar și imploră ajutorul lui Dumnezeu la munca ce se începe.

După cuvântarea înaltului Chiriarih, directorul academiei, dr. Aurelian I. Magier arătând, însemnătatea acestei înalte instituții în viața bisericii și a neamului, desfășoară programul de activitate al școlii și declară deschisă Academia.

Dorim ca noul lăcaș de cultură să înflorească și să se desvolte, spre binele Neamului și al Bisericii.

Punerea pietrei fundamentale a catedralei ortodoxe din Cluj.

În ziua de 7 luna c. a avut loc la Cluj sărbătorirea punerii pietrei fundamentale a catedralei ortodoxe române din Cluj. Cu această ocazie au sosit la Cluj Al. S. R. Principele Carol și domniile miniștri I. C. Brătianu, Moșoiu, Florescu și Banu, pe lângă mii de intelectuali români și peste șase mii de țărani veniți din împrejurimile Clujului. Pe tribuna din fața Teatrului Român s'a improvisat un altar unde s'a oficiat serviciul religios de către mitropolitul dr. Bălan, mitropolitul Pimen și episcopul Ivan. La sfârșitul serviciului religios mitropolii Bălan și Pimen împreună cu episcopul Ivan au procedat la ungerea pietrei fundamentale. S'a dat apoi citire actului comemorativ care a fost introdus apoi într'un cilindru de sticlă și așezat sub piatra fundamentală în zidire. Au rostit apoi cuvântări pline de însuflețire românească păstorul Ivan, Prințul Carol, Mitropolii Pimen și N. Bălan, dl ministrul Banu, profesorul Alexandru Lepădatu și alții.

După masă a avut loc un banchet impozant, de unde oaspeții împreună cu localnicii au participat la festivalul dela Teatrul Național, dat pentru comemorarea lui Ciprian Porumbescu.

Oaspeții satisfăcuți de succesul acestei mărețe serbări au plecat cu trenurile de seara întovărășiți până la gară de mai multe persoane din notabilitățile Clujului.

Ce a pățit M. S. Regele la Vișeu de jos — Maramureș.

Se știe că M. S. Regele a vânat zilele trecute cerbi pe muntele Faina din Maramureș. Aici toată corespondența venea prin oficiul poștal Vișeu de jos, cel mai apropiat. Primind corespondența, nu odată M. S. a observat că telegramele vin cu mari întâzieri și într-o limbă imposibilă de înțeles. Curios de cum funcționează oficiul poștal M. S. și-a exprimat dorința să vadă în persoană personalul oficiului.

Terminându-se vânătoarea M. S. a venit la oficiul poștal cerând să i-se prezinte dirigintele.

Dar dirigintele era dus după interesele sale personale. În oficiu nu se găsea de cât două domnișoare ungu-roaice pe care M. S. le-a întrebat românește de ce întârzie telegramele.

În loc de orice relațiuni domnișoarele răspund M. S.: Nem tudok románul csak magyarul beszélek. (nu știu românește numai unguerește vorbesc)

Acest răspuns a nemulțumit pe M. S. care a cerut primpretorelui, prezent la această scenă, să ia măsuri de înlocuirea oficianților cu altele cari știu limba română și să raporteze din înalt Ordin autorităților în consecință.

Pe lângă revista „Cele Trei Crișuri” care își continuă apariția de 4 ani, Reuniunea noastră a editat o nouă revistă „Cele Trei Crișuri pentru popor”, organ de propagandă pentru săteni, al Secției III-a, după cum eră prevăzut în Statut, din care a și apărut primul număr, bucurându-se de o primire cât se poate de călduroasă atât din partea presei cât și a cetățitorilor dela sate. Se primesc zilnic abonamente noi, ceea ce denotă că sătenii noștri sunt dornici de slova românească scrisă pe înțelesul lor. De-aceea rugăm pe d-nii preoți și învățători a o recomanda și răspândi printre săteni. (Redacția și administrația Sr. Prințul Carol No. 5. Abonamentul pe un an 50 lei.)

George Enescu, marele maestru al vioarei, va veni în Oradea-Mare ca să dea un concert în seara zilei de 21 Noembrie a. c. în sala Cercului Catolic, acompaniat de virtuosul pianist Nicu Caravia. Nu ne îndoiem ca cineva dintre cei cu cât

de puține cunoștințe și mai ales nici nu ne gândim ca românii să nu ia toți parte la concertul său. Ceva și mai mult; românii conștienți trebuie să-l recomande și unguirilor, cari, pe urmă, vor putea să aprecieze geniul românesc, pe care nu l-au cunoscut până acum. Și cunoscându-l, credem că își vor schimba întrucâtva părerea ignorantă ce-au avut-o despre noi.

Bibliotecile Fundației „Principele Carol” pentru Românii din America. La 1 Iunie a. c. s'a făcut la Chicago, în America, o mare serbare, cu prilejul inaugurării bibliotecilor donate de „Fundația Culturală Principele Carol”, fraților noștri de peste ocean. Serbarea s'a dat în parcul Jackson, cel mai mare din întreaga Americă. Cinci colonii, o mulțime de societăți, coruri, cluburi și parohii au luat parte la serbare, în frunte cu locțiitorul primarului din Chicago, d. Frank Fedden și cu consilierul orașului d. Leo Brieske. Din partea Fundației au vorbit delegații ei și diferiți membrii importanți ai coloniilor. A urmat un serviciu divin cu sfințirea bibliotecilor și apoi diferite dansuri și exhibiții de costume naționale, cântece românești, exerciții de box, coruri mixte, etc. Fundația Principele Carol și-a inaugurat activitatea ei cu frumoasa sărbătoare unind pe frații noștri din America, într'un singur mănunchi cultural.

Primăria a votat Operei Române din Cluj un împrumut de 1,200.000 lei. Consiliul orașului Cluj, luând în discuție cererea Operei de a-i acorda un împrumut de 1,200.000, a hotărât următoarele: Consiliul orașului Cluj luând în considerație importanța culturală și națională a Operei din Cluj, precum și intervenția ministrului de culte și în același timp cunoscând jena financiară prin care trece această instituție, a hotărât cu unanimitate să acorde Operei un împrumut de 1,200.000 lei. Din această sumă șase sute mii lei a fost înmănată imediat directorului Operei.

Ne apropiem de Crăciun. Casele de editură își pregătesc produsele de sărbătoare, ca după sbuciumul muncii de existență să ne ofere mijloace de distracție în zilele de odihnă. Și în condițiile grele de azi sunt anunțate mii de volume în toate părțile globului. Piața germană, însă, între toate, e cea mai variată. Dăm aici ca o curiozitate titlul cărților noi apărute în Germania: Spengler: *Untergang des Abendlandes*; Ernst Block: *Geist der Utopie*; Thomas Münzer: *Durch die Wüste*; Otto Flacke: *Die Stadt des Hirnes*; Vilma von Vukevics: *Die Heimatlosen*. În numerile viitoare vom vorbi mai pe larg despre ele. De remarcat că azi, în Germania, se citește foarte multă filozofie.

Contele Apponyi Albert, o figură bine cunoscută a vieții politice unguerești, reacționare, din Budapesta, colindă America, ținând conferințe despre cauza maghiară. În același timp se găsește acolo și Oszkár Iaszi, însuflețitul conducător al emigrațiilor maghiari, tot pentru propagandă. În conferințele lor luptă două lumi maghiare: spiritul grofilor care a dus Ungaria la pierire și spiritul poporului maghiar care în 1918 aprobă organizarea pe baze noi a vieții maghiare (dar prea târziu). Lupta aceas-

ta a ajuns și în presa americană și prezintând un interes deosebit, în numărul viitor al revistei, colaboratorul nostru Al. Keresztury, va scrie un articol despre ea, pentru a se orienta și publicul nostru.

În editura tipografiei „Cele Trei Crișuri” a apărut „Laura” un volum de poezii traduse din poezii moderni, maghiari, mai de seamă de Iustin Ilieșiu, colaboratorul nostru, care se afirmă ca unul dintre cei mai buni traducători ai poeziei maghiare. Volumul său, împreună cu un alt volum apărut mai înainte, tradus tot de un colaborator (maghiar) al nostru, Al. Keresztury, în unguerește, din poezii români contemporani, — sunt realizarea unui punct din programul apropierei româno-maghiare, pornită din jurul nostru pe terenul culturii și-al cunoașterii reciproce.

— Reviste: —

- Tara Noastră, An. IV. No. 42 Cluj.
Prietenul Nostru, pentru popor revistă culturală, An. VII. No. 9 Câmpulung Muscel.
Natura, An. XII. No. 11 revistă pentru răspândirea științei Edit. Cultura Națională București.
Câmpul, foaie pentru sate An. XVI. No. 13 București.
Ideea Europeană, An. V. No. 129 București.
Ziarul Științelor populare și al călătorilor, An. XXVII. No. 43 București.
Revista Economică, An. XXV. No. 41 Cluj.
Renașterea, An. I. No. 7 Cluj.
Învățătorul An. IV. 15—16 Cluj.
Dreptatea Socială, An. I. No. 16—17 Buc.
Revista Moldovei, An. III. No. 5 Botoșani.
Crinul Satelor, An. IV. No. 9 Cornești-Gorj.
Democrația, An. XI. No. 10 București.
Revista Infanteriei, An. XXIII. No. 263 București.
Ramuri, An. XVII. No. 20 Craiova.
Clipa, An. I. No. 19 București.
Legea Românească, An. III. No. 41 Oradea-Mare.
Cercetașia în România, No. 1, 2, 3 An. III. Arad.
Archiva C. F. R. No. 5—7 An. II. Chișinău.
Grafica Română, An. I. No. 9 Craiova.
Buletinul Cărții, An. I. No. 17—18 Buc.
Arhivele Olteniei, An. I No. 9 Craiova.

Cărți:

- Al. Iacobescu: Umbre peste Ape, „Poezii” „Ramuri”-Craiova, 1923, 110 pag., 30 lei.
Andrei Rădulescu: Cultura juridică românească în ultimul secol. Discurs de recepțiune la Academia Română. „Cultura Națională” — București 1923 56 pagini.

Orcă carte trimisă redacției se anunță fără plată, cu toate datele bibliografice obișnuite: autor editură, anul apariției, ediție, număr de pagini, preț, etc.